

OSVRT NA POTROŠNJU I PROIZVODNJU PŠENICE U NR HRVATSKOJ

I. POTROŠNJA PŠENICE KOD NAS

Pšenica je u svijetu a i kod nas osnovna hrana u prehrani naroda. Troši se najviše kao kruh, a osim toga u formi tjestenine. Potrebe za pšenicom ovise sa jedne strane o prosječnoj potrošnji kruha i tjestenine po stanovniku, a sa druge o broju stanovnika.

Osim za prehranu, pšenica se troši još za sjetvu, hranidbu stoke, u industriji itd.

Prema podacima bivše »Žitozajednice NRH« u periodu 1954/55. do 1959/60. utrošene su za prehranu stanovništva Hrvatske slijedeće količine žita u tonama:

Godina	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
Vrst potrošnje						
Nepoljopriv. stanovništvo	34.275	33.825	39.137	34.400	33.809	34.000
Poljoprivred. stanovništvo	18.075	33.343	20.097	45.208	40.581	47.208
Ukupno za prehranu	52.350	77.168	59.234	79.609	74.390	81.208
Utrošak po stanovniku kg.	130,8	192,9	148,0	199,0	185,9	203,0

Napomena: Podatke sredio: J. Karlović - »Agrariacoop«

Iz navedenih podataka se vidi, da godišnja potrošnja žita u NR Hrvatskoj (uključujući raž) iznosi 81.208 tona. Zatim da je ta potrošnja za period 1954/55-1959/60 pokazivala:

- u prosjeku blagi porast potrošnje po stanovniku,
 - da je potrošnja stagnirala kod nepoljoprivrednog stanovništva, iako je nepoljoprivredno stanovništvo Hrvatske u periodu 1953-1961. g. poraslo na 50%, i
 - da je potrošnja po stanovniku kod poljoprivrednog stanovništva u navedenom periodu bila u blagom porastu.
- Potrebe sjemena za sjetvu - sjetvena površina od cca 426.000 ha - iznose oko 10.500 vagona.
- Prema tome, ukupne potrebe za prehranu i sjetvu iznose oko 91.708 vagona. Uzevši još u obzir raznu drugu potrošnju kao: potrebe industrije tjestenine, industrije keksa, potrošnja u hranidbi stoke, može se reći, da naše cjelokupne potrebe žita danas iznose oko 100.000 vagona.

2. PROIZVODNJA PŠENICE KOD NAS

U periodu do uvođenja visokorodnih sorata pšenice, odnosno akcije na unapređenju proizvodnje pšenice proizvodnja je bila slijedeća:

Godina	Sjetvena površina u ha	Prosječan prirod q/ha	Ukupna proizvodnja zrno/vagona
1947-56	356.000	11,3	40.400
1954	376.000	7,6	28.000
1955	394.000	14,3	56.300
1956	311.000	9,6	30.000
1957	386.000	17,0	65.700

Uporede li se naše potrebe za pšenicom, koje su u navedenom periodu iznosile oko 91.708 vagona sa iskazanom prosječnom proizvodnjom i proizvodnjom po godinama, vidi se slijedeće:

- da smo svake godine imali manjak žita, koji se morao uvoziti manjim dijelom iz NR Srbije, a najviše iz inostranstva;

- kao i da su prosječni prirodni bili vrlo niski općenito, a naročito u upoređenju sa poljoprivredno naprednijim zemljama, kao što su Italija, Francuska, Njemačka itd.

Da bi se smanjio uvoz i povećala domaća proizvodnja žita, prišlo se 1957. g. intenziviranju cjelokupne proizvodnje pšenice - uvođenjem u proizvodnju visokorodnih sorata, poboljšanjem osnovne obrade, povećanjem gnojidbe, gustoće sjetve itd. - kako bi se podigli prirodni po jedinici površine, a time i ukupna proizvodnja žita.

Istraživanja su pokazala, da kod nas postoje realne mogućnosti za navedeno podizanje priroda po hektaru i da je to u stvari jedini put, koji vodi ka povećanju proizvodnje. Naime, naše sjetvene površine za pšenicu su ograničene i mi ih ne možemo znatnije povećavati.

U periodu od 1958. g. do danas uloženo je mnogo sredstava i truda općenito, a naročito na društvenom sektoru, da se povisi prirod po jedinici površine, mehanizira i podigne cjelokupna proizvodnja pšenice i time potrebe za žitom osiguraju vlastitom proizvodnjom. Od početka spomenute akcije prošlo je već 5 godina i od toga su u 1957. 1958. i 1959. g. postignuti vrlo dobri, a u 1960. i 1961. g. nešto slabiji rezultati u proizvodnji. Rezultati iz prve tri godine su stvorili izvjesno uvjerenje, da je problem pšenice riješen i da su mogućnosti za unapređenje proizvodnje pšenice na društvenom sektoru upravo ogromne. Obratno rezultati iz 1960. i 1961. g. su djelovali obeshrabrujuće na pojedine proizvođače itd. Ukazali su da problem unapređenja i stabiliziranja proizvodnje na višem nivou tj. na nivou 45-60 q/ha u širokoj proizvodnji još nije stabiliziran kao i da to nije tako lagano ostvariti kako se u početku mislilo.

Radi aktuelnosti i važnosti problema proizvodnje pšenice kod nas, smatram da će biti interesantno osvrnuti se na cjelokupnu proizvodnju pšenice za period od 1958. do 1961. g. kao i pokušati naći razloge opadanju priroda u zadnje dvije godine. Radi toga je u priloženoj tabeli dat pregled proizvodnje u navedenom periodu po sektorima proizvodnje i sortama, kako bi se što bolje uočilo stanje proizvodnje po sektorima i godinama.

3. OSVRT NA PROIZVODNJU PŠENICE U PERIODU 1958.-1961. g.

U odnosu na period 1947.-1956. g., kao i u odnosu na proizvodnju po godinama od 1954.-1957., proizvodnja već i u 1958. - inače klimatski nepovoljnoj godini - u količini od 61.000 vagona znači izvjesno povećanje priroda (vidi kolonu ukupno svi sektori). Povećanje u 1959. g. u odnosu na 1958. iznosi u procentu 32,4%. U 1960. je to povećanje - u odnosu na 1958. g. bilo 31,5%. Dakle proizvodnja se smanjila kao što se vidi iz rezultata, iako su sjetvene površine pod visokorodnim sortama bile u 1960. gotovo za 100% veće nego u 1959. U 1961. g. dolazi do daljnjeg smanjenja u odnosu na 1959. To je smanjenje bilo vrlo veliko. Iznosilo je oko 18,8%, te je povećanje priroda u odnosu na 1958. iznosilo samo 13,8%.

Iz podataka o sjetvenim površinama i prirodima (kolona ukupno - svi sektori) se vidi, da navedeno povećanje pri-

roda u 1959. 1960. g. nije posljedica povećanja sjetvenih površina, nego povećanja priroda po jedinici površine. Ako se prirod po hektaru u 1958. g. označi sa 100, onda je prirod u 1959. iznosio 126,5%, u 1960. 127,1%, a u 1961. 125,1%.

Usporede li se prirodi postignuti sa domaćim i visokorodnim sortama (ukupno svi sektori proizvodnje) onda se vidi da su prirodi kod domaćih sorata ostali isti kao i u prethodnom periodu, kao i da su ti prirodi bili niži od republičkoga prosjeka. Obrnuto, prirodi visokorodnih sorata su znatno viši od priroda domaćih sorata kao i od republičkog prosjeka. Radi toga se može tvrditi da je navedeno povećanje priroda po ha u republičkom prosjeku, kao i bruto proizvodnja uopće, posljedica uvođenja visokorodnih sorata u proizvodnju i agrotehničkih mjera koje su se kod ovih sorata primjenjivale. Radi toga je posve razumljivo naglo povećanje sjetvenih površina pod ovim sortama.

PROIZVODNJA PŠENICE U HRVATSKOJ OD 1958. DO 1961. G. PO SORTAMA I SEKTORIMA PROIZVODNJE

Naziv proizvodnje	Proizvodnja pšenice na raznim sektorima proizvodnje							
	Ukupno svi sektori				Društveni sektor			
	1958.	1959.	1960.	1961.	1958.	1959.	1960.	1961.
<i>Sveukupno:</i>								
Požeta površina ha	403.000	424.838	417.792	366.908	33.172	47.679	52.447	44.273
Prosj. prirod: q/ha	15,1	19,1	19,2	18,9	26,3	39,2	30,2	29,8
Proizvodnja: tona	610.000	807.769	802.340	693.358	87.440	186.705	158.573	131.899
<i>Visokorodne sorte:</i>								
Požeta površina ha	11.796	113.685	228.942	240.432	10.485	45.639	52.079	44.170
Prosj. prirod: q/ha	33,6	34,7	24,0	22,0	34,2	39,7	30,4	29,8
Proizvodnja: tona	39.590	389.080	549.094	529.124	35.920	182.910	158.076	131.696
<i>Domaće sorte:</i>								
Požeta površina ha	391.204	311.153	188.850	125.796	20.338	2.040	370	103
Prosj. prirod: q/ha	14,6	13,4	13,4	13,0	25,3	18,5	13,4	19,7
Proizvodnja: tona	570.410	418.685	253.246	164.234	51.570	3.780	497	203

Naziv proizvodnje	Proizvodnja pšenice na raznim sektorima proizvodnje - nastavak tabele							
	Priv. sektor - kooperacija				Priv. sektor - neorganiziran			
	1958.	1959.	1960.	1961.	1958.	1959.	1960.	1961.
<i>Sveukupno:</i>								
Požeta površina ha	44.754	68.043	68.500	36.011	327.423	309.116	296.845	285.724
Prosj. prirod: q/ha	18,7	30,3	21,3	20,4	13,4	13,4	16,8	17,0
Proizvodnja: tona	81.860	206.170	145.584	74.736	440.650	414.830	498.196	486.689
<i>Visokorodne sorte:</i>								
Požeta površina ha	1.311	68.043	64.600	31.783	—	—	112.265	164.479
Prosj. prirod: q/ha	28,0	30,3	21,6	20,9	—	—	22,4	20,1
Proizvodnja: tona	3.670	206.170	139.536	66.558	—	—	251.482	330.870
<i>Domaće sorte:</i>								
Požeta površina ha	43.443	—	3.900	4.828	327.423	309.116	184.580	121.045
Prosj. prirod: q/ha	18,0	—	15,5	16,9	13,4	13,4	13,4	12,9
Proizvodnja: tona	78.190	—	6.045	8.178	440.650	414.830	246.704	155.853

Napomena: Navedeni podaci su sakupljeni prema: za 1958. i 1959. »Visokorodne sorte pšenice«, Zgb. 1960. Potočanač-Karamarković - Maceljčki; za 1960. i 1961. g. prema podacima Zavoda za statistiku za 1960. i 1961.

Istovremeno se vidi da je proširenjem uzgoja visokorodnih sorata tj. povećanjem sjetvenih površina njihov prosječni prirod naglo opadao. Ako se prirod visokorodnih sorata u 1959. g. označi sa 100, onda je prirod u 1960. bio niži za 30,9% a u 1961. čak za 63,4%. To se dakako negativno odrazilo na plan povećanja proizvodnje pšenice općenito, a naročito na plan proizvodnje pšenice na društvenom sektoru. Da se je u 1960. i 1961. g. prirod visokorodnih sorata uspio održati na nivou oko 30 q/ha, naša ukupna proizvodnja bi se kretala između 88-95.000 vagona.

Drugim riječima, podmirile bi se potrebe za pšenicom vlastitom proizvodnjom. Na žalost to se nije ostvarilo.

Priloženi podaci o proizvodnji na raznim sektorima - društveni, privatni u kooperaciji i privatni neorganizirani - pokazuju učešće pojedinih sektora u ukupnoj proizvodnji kao i nivo proizvodnje do kojega se došlo. Učešće društvenog sektora, privatnog sektora u kooperaciji, privatnog neorganiziranog sektora u ukupnoj proizvodnji republike izraženo u procentu bilo je po godinama ovo:

	1958.	1959.	1960.	1961.
društveni sektor	14,4%	23,1%	18,5%	19,0%
privatni - kooperacija	13,4%	25,5%	18,0%	10,8%
privatni - neorganizirani	72,2%	51,4%	61,5%	70,2%
ukupno:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Iz ovih se podataka vidi veliko povećanje učešća društvenog sektora u proizvodnji do 1959. g. a zatim dolazi do blagog pada u 1960. i 1961. g. Isto tako dolazi do povećanja učešća proizvodnje na privatnom sektoru u kooperaciji, a zatim dolazi do naglog pada u 1960., a naročito u 1961. godini. Kod neorganizirane proizvodnje na privatnom sektoru dolazi do obratne pojave. U 1959. g. proizvodnja na privatnom sektoru je opala i iznosila je samo 51,4% od ukupne republičke proizvodnje. Zatim naglo raste i u 1960. i u 1961. da ponovno dostigne nivo od 70,2% od ukupne proizvodnje.

Iz podataka o sjetvenim površinama pod visokorodnim i domaćim sortama se vidi, da je do izmjene sortnog sastava došlo na društvenom sektoru još u 1959. g. gotovo 100%, a na privatnom sektoru tek u 1960. i 1961. g. iako ne na svim površinama. U 1960. g. bilo je registrirano na privatnom sektoru još 184.000, a u 1961. još 121.000 ha kao zasijano domaćim sortama.

Prema tome, veliko povećanje proizvodnje na društvenom sektoru i privatnom sektoru u kooperaciji 1959. je velikim dijelom zbog toga što su ova dva sektora već u toj godini 100% izmijenili sortni sastav i mjere proizvodnje, dok je privatni sektor u toj godini još radio sa starim sortama i na stari način, pa je i proizvodnja u odnosu na društveni sektor bila i po hektaru i ukupno niska.

Podaci o sjetvenim površinama pokazuju da je bilo većih kolebanja u sjetvenim površinama kod privatnog sektora u kooperaciji, te da povećanje, odnosno smanjenje učešća u prirodu društvenog i privatnog sektora, nije posljedica sjetvenih površina nego postignutih priroda po hektaru, što se vidi iz prosječnih priroda.

Ako se razmatraju prosječni prirodni po hektaru po sektorima proizvodnje, onda se vidi (dio tabele - ukupna proizvodnja po sektorima):

- nagli porast priroda u 1959. g. na društvenom sektoru, a zatim postepeni pad priroda, koji je u 1961. bio niži čak za 24,2%;

- isto je tako na privatnom sektoru u kooperaciji došlo do porasta priroda u 1959. i pada priroda u 1960. i 1961. g.

- na privatnom neorganiziranom sektoru se, naprotiv, opaža, permanentni porast priroda iako na jednom nižem nivou. Označi li se prirod 1959. sa 100, onda se prirod 1960. povećao na 114,2% a prirod u 1961. čak na 126,9%.

Ako se promatraju prirodni kod visokorodnih i domaćih sorata, onda se i opet vidi veće kolebanje priroda - dakako na jednoj višoj razini - na društvenom sektoru i kooperaciji (naročito kod visokorodnih sorata) nego na privatnom sektoru - dakako i opet na jednoj nižoj razini priroda privatnog sektora.

Rezimiraju li se navedeni podaci, moglo bi se zaključiti sljedeće:

- da prirodni na društvenom sektoru suviše kolebaju, da su, uzevši u obzir ulaganja, opremu i stručnu spremu proizvođača, nezadovoljavajući u odnosu na neorganiziranu proizvodnju privatnog sektora. To naročito vrijedi za zadnje dvije godine, a naročito uzevši u obzir sjetvene površine na društvenom i privatnom sektoru;

- da proizvodnja na privatnom sektoru u kooperaciji, sudeći po prirodama i sjetvenim površinama, nije dala zadovoljavajuće rezultate u odnosu na privatni sektor u neorganiziranoj proizvodnji;

- da je proizvodnja na privatnom sektoru, koji nije u kooperaciji, stabilna no na jednom nižem nivou i da ovdje postoje vrlo velike rezerve za podizanje priroda i sa neznatnim ulaganjima u proizvodnji.

Posljedica takve situacije u proizvodnji na pojedinim sektorima jest općenito nedovoljna proizvodnja pšenice za vlastite potrebe - izuzev 1959. - i da smo još uvijek prisiljeni na uvoz.

Postavlja se pitanje koji su razlozi da nisu postignuti zadovoljavajući rezultati u organiziranoj proizvodnji i kako da se proizvodnja povisi na prosječno 23,5 q/ha za repu-

bliku. To je za nas veoma važno, jer od toga zavisi ostvarenje programa samoopskrbe žitom a i cjelokupni program intenziviranja proizvodnje pšenice kod nas - čiji je nosilac u prvom redu društveni sektor.

Pokušat ću se osvrnuti na neke od faktora koji su od velikog značaja u intenzivnoj proizvodnji, a kojima se, po mom sudu, u tehnološkom procesu nije prilazilo dovoljno studiozno i s odgovarajućom pažnjom i radi toga je došlo do stagniranja odnosno sniženja priroda.

SORTA KAO FAKTOR U PROIZVODNJI:

Već se iz naprijed navedenih podataka, uporedivši prirode visokorodnih i domaćih sorata, vidi značaj sorte u proizvodnji. Radi toga se orijentacija na uvođenje visokorodnih sorata u proizvodnji kod nas, pozitivno odrazila na prirodu i cjelokupnu proizvodnju žita. U sortnom sastavu visokorodnih sorata bilo je u početnoj fazi izvjesne širine u izboru sortimenta. Proizvođači su se radi toga, gledajući samo na rodnost, u mnogo slučajeva orijentirali i na sorte manje prikladne za naše krajeve, kao što su Fortunato, Mara i druge, tj. na jare forme a zbog čega je u zimi 1960. g. došlo, zbog golomrazica u veljači, do prorjeđivanja pa čak i potpunog propadanja usjeva tih sorata. To je dakako u 1960. osjetno snizilo prirod na mnogim poljoprivrednim organizacijama, a i odrazilo se na prosječnom prirod društvenog sektora.

Međutim kod grupe ozimih visokorodnih sorata, koje čine osnovicu u našoj proizvodnji, kao što su: *S. Pastore*, *Leonardo*, *Abbondanza*, *Etoil de Choisy* i dr. ne bi se moglo reći da je sorta bila zapreka za veću proizvodnju odnosno uzrok sniženja priroda u 1960. i 1961. Postoji i suviše mnogo dokaza, koji apsolutno potvrđuju da je sa ovim sortama gotovo u svim našim sjevernim područjima moguće organizirati proizvodnju za postizanje priroda između 45 i 60 q/ha. Bitno je, da se za sjetvu upotrebljava kvalitetno sjeme, a to znači sortno sjeme zadovoljavajućih tehničkih svojstava i nedegenerirano tj. u sortnom pogledu čisto, a po proizvodnom potencijalu jednako ishodišnom sortnom sjemenu.

Nema nikakvih dokaza za tvrdnju, da je sortno sjeme visokorodnih sorata proizvedeno kod nas degenerirano i da bi eventualno degeneracija sjemena bila razlog za sniženje priroda u 1961. čak šta više ima mnogo suprotnih dokaza, tj. da je sjeme domaće proizvodnje za nas bolje od uvoznog. To je i logično jer se radi o pšenici kod koje su procesi degeneracije neznatni i kod koje prirodna selekcija, pod utjecajem lokalnih ekoloških faktora, forsira tzv. bolje prilagođene fiziološke tipove. To su oni tipovi koji u dotičnim prilikama daju najviše sjemena tj. koji su najrodniji.

Drugo je pitanje, da li je za sjetvu uvijek upotrebljeno sjeme zadovoljavajućih tehničkih svojstava? Nakon vlačne 1959. i 1960. g. velika je vjerojatnost, da su proizvođači za sjetvu upotrebljavali i sjeme loše klijavosti - naročito kad su za sjetvu upotrebljavali sjeme vlastite proizvodnje. Naime, prema postojećim zakonskim propisima proizvođači nisu dužni službeno ispitivati klijavost itd. sjetvenog materijala ako siju sjeme iz vlastite proizvodnje. Utvrđeno je, i poznato je, da mnogi proizvođači i na društvenom sektoru službeno ne ispituju klijavost i druga svojstva sjemena kad sjeme potječe iz vlastite proizvodnje - bilo zbog troškova oko ispitivanja sjemena, odnosno zbog toga što su uvjereni da je njihovo sjeme dobro. Praksa je pokazala da to uvijek nije tačno i radi toga se u mnogo slučajeva sije u stvari loše sjeme. Dakako da to u intenzivnoj proizvodnji, na koju je orijentiran društveni sektor, ima štetne posljedice na prirod.

Sjetva sa sjemenom nepoznate klijavosti još se može dozvoluti u primitivnoj, ali nikako ne u intenzivnoj proizvodnji. Radi toga bi trebalo od proizvođača društvenog sektora tražiti ne samo da se za sjetvu koristi aprobirano kvalitetno sjeme, nego da se i obično sjeme vlastite proizvodnje obavezno i službeno ispituje na kvalitativna svojstva. Samo tako se mogu otkloniti neugodnosti koje u proizvodnji nastaju zbog sjetve sa sjemenom nepoznatih tehničkih svojstava.

KLIMATSKI FAKTOR U PROIZVODNJI

O značaju klimatskog faktora u intenzivnoj proizvodnji postoje suprotna gledišta. Jedni tvrde da je negativno djelovanje klimatskog faktora na prinos beznačajno u intenzivnoj proizvodnji i da klima nije prepreka za postizanje priroda od 70, 80, 90 i više q/ha. Drugi opet klimi pridaju suviše veliko značenje i često su skloni subjektivne greške u proizvodnji opravdavati klimatskim faktorom.

Ako se savni proizvodnja u navedene 4 godine sa tokom klimatskih prilika može se reći, da je tok klime ostavio pečat na proizvodnji dotične godine općenito pa čak i na intenzivnu proizvodnju. Tako su npr. povoljne klimatske prilike u jesen 1958. kao i pravilan raspored i dovoljne količine oborina u toku vegetacije 1959. toliko povoljno djelovale na prirodu, da je u 1959. ostvarena rekordna žetva na društvenom sektoru. Obratno, vrlo nepovoljne prilike u jesen 1960. otežale su pa negdje i onemogućile sjetvu pšenice. Zbog toga je u jesen 1960. bilo manje zasijano oko 50.884 ha te se je mjetso 420.000 ha poželo u 1961. g. samo 366.000 ha. Nepovoljan je bio i tok vremenskih prilika u proljeće. Vladala je jaka suša u periodu veljača-travanj, te vrlo visoke temperature u periodu iza 15. VI. Navedene nepovoljne prilike u toku vegetacije, sudeći po ostvarenim prirodama, odrazile su se negativnije na prirodu na društvenom nego na privatnom sektoru. Dakako, kod toga se mora uzeti u obzir da je proizvodnja na privatnom sektoru općenito na jednom nižem nivou. Ta jaka ovisnost priroda u intenzivnoj proizvodnji o klimatskom faktoru je i razumljiva. Poznato je da se uspjeh u intenzivnoj proizvodnji postiže samo ako su sve mjere u proizvodnom procesu provedene, odnosno odvijaju se intenzivno i u tzv. optimalnim rokovima. Dakako da to vrijedi i za faktor oborine odnosno temperature.

To na žalost u jesen 1960. i proljeće 1961. nije bilo moguće provesti na svim gospodarstvima društvenog sektora, naročito na onima slabije opremljenima, zbog permanentnih kiša u jesen, suše u proljeće itd.

Sudeći po tome ne može se zanemariti utjecaj klime na uspjeh u proizvodnji. Mi moramo pratiti tok klimatskih prilika i nastojati negativni utjecaj klime eliminirati odnosno smanjiti sa pravilnim plodoredom, dobro izabranim sortimentom, načinom obrade, rokom, i kvalitetom obrade i sjetve. Ima mnogo eksperimentalnih podataka iz proizvodnje koji ukazuju da se taj negativni utjecaj može smanjiti na minimum.

TEHNOLOŠKI PROCES U PROIZVODNJI

Tehnološki proces za postizavanje priroda od 45-60 q/ha s visokorodnim sortama je za većinu naših rajona sjev. Hrvatske poznat stručnjacima na društvenom sektoru. No uza sve to što je poznato, da se u intenzivnoj proizvodnji mogu postići visoki prirodni samo ako se sve mjere iz proizvodnje - a naročito one u predsjetvenoj obradi, sjetvi, osnovnoj gnojidbi i prihranjanju - provode stvarno intenzivno i u tzv. optimalnim rokovima - mora se priznati, da se općenito, a to je bilo naročito u prošloj godini, čine veliki propusti. Ti su propusti bili npr. u nekvalitetnoj i zakašnjoj pripremi tla, sjetvi u zakašnjelim rokovima, sjetvi sa sjemenom nepoznatih tehničkih svojstava, nezadovoljavajućom gnojidbom itd. U prošloj godini bilo je mnogo organizacija koje su gotovo 50% površina pod pšenicom zasijale iza 10. XI, dakle u vrijeme iza optimalnog roka za visokorodne sorte na loše pripremljenu zemlju itd. Dakako da se to odrazilo i na prirodu zrna.

Ima tu i mnogo objektivnih razloga zašto je to bilo tako kao što su: nepovoljna jesen, nedovoljna opremljenost velikog broja organizacija i nemogućnost da se svi poslovi osnovne pripreme i sjetve savladaju u prilično kratkom vremenskom periodu koji se smatra optimalan za sjetvu pšenice. No ima i subjektivnih slabosti kao npr. neusklađenost u proizvodnji između kukuruza, repe i pšenice. Kasni hibridi kukuruza i kasna berba repe stvarno daju više prirode - no otežavaju, a u prošloj su godini gotovo onemogućili sjetvu pšenice na mnogim poljoprivrednim organizacijama. Isto tako suviše forsiranje intenzivne proizvodnje na površinama za to nepodesnim, kao i obim intenzivne proizvodnje, koji se tehnički ne može svladati, nedovoljno zalaganje i pažnja da se sve mjere provedu intenzivno i u optimalnim rokovima itd. također su uzrokovali smanjenje priroda.

Ako bi se napravila analiza po poljoprivrednim organizacijama, da se utvrdi na kojem su procentu površine provedene sve mjere pravilno i u optimalnom roku, uvjeren sam da bi u 1961. na društvenom sektoru takvih površina bilo manje od 50%. To, naprotiv, nije bio slučaj u 1958. i 1959., jer su površine tih godina bile ne samo mnogo manje, te se sve moglo obaviti kvalitetno i u optimalnom roku, nego su to bile i najbolje površine poljoprivrednih organizacija.

Smatram, da su navedene teškoće oko pripreme tla, sjetve itd. na društvenom sektoru u prošloj jeseni bile jedan od osnovnih uzroka sniženja priroda na društvenom sektoru. Potrebno je, osim toga, konstatirati da je proljeće 1961., bez obzira na sušu, za razvoj pšenice bilo vrlo povoljno (naročito veljača i ožujak) i da je ono mnogo pripomoglo popravljajući pšenice. Da je kojim slučajem vrijeme u proljeće 1961. bilo kao ono 1960. uvjeren sam da bi prirodu bili još mnogo niži od onih koji su ostvareni.

ZAKLJUČAK:

Iz rezultata sa uzgojem visokorodnih sorata pšenice u NR Hrvatskoj u periodu 1958. do 1961. g. može se reći da je akcija intenziviranja proizvodnje pšenice - uvođenjem visokorodnih sorata, poboljšanjem osnovne obrade, povećanjem gnojidbe mineralnim gnojivima, gustoće sjetve itd. - pokazala da postoje realne mogućnosti da se sa ovom orijentacijom u proizvodnji u kratko vrijeme ostvari prirod od 100.000 vagona zrna. Drugim riječima, to znači da se naše potrebe za žitom mogu podmiriti vlastitom proizvodnjom.

Rezultati pokazuju, da se u periodu od 1958. do 1961. g. u prosjeku proizvelo za 32.437 vagona ili za 80,3% više pšenice u Hrvatskoj nego u periodu od 1947 do 1956. g. To je bez sumnje uspjeh - no podaci pokazuju, da proizvodnja u 1960. i 1961. ne zadovoljava iz više razloga:

- jer je u odnosu na 1959. opala u cijelosti a naročito na društvenom sektoru,
- jer prirodu po hektaru stagniraju već 3 godine a na društvenom i privatnom sektoru u kooperaciji su i u opadanju.

Posljedica toga je izvjesni manjak žita koji se morao podmiriti uvozom.

Kao razlozi za stagnaciju odnosno opadanje proizvodnje i priroda općenito a naročito na društvenom sektoru moglo bi se navesti:

- smanjenje sjetvenih površina u 1961. u prosjeku za 52.000 ha zbog klimatskih nepogoda u doba sjetve,
- zaostajanje primjene intenzivnih agromjera kod visokorodnih sorata kao npr. zaostajanje u osnovnoj i predsjetvenoj obradi, količini i načinu gnojidbe, normi sjetve, roku sjetve itd. za tempom širenja istih sorata u proizvodnju.

Navedeno zaostajanje uvjetovano je sa jedne strane objektivnim razlozima kao što su klimatske nepogode (vlažna jesen 1960. itd.), nedovoljna tehnička opremljenost da se svi poslovi obave na vrijeme i kvalitetno itd. No isto tako ima i subjektivnih razloga kao što su: neusklađenost plodoreda, nedovoljno insistiranje na kvalitetu i roku izvedbe pojedinih mjera, nezadovoljavajući sortiment (Fortunato itd.) To zaostajanje u provođenju intenzivnih agromjera bilo je naročito jako na privatnom sektoru u kooperaciji i izvan kooperacije. Isto je tako zaostajanje bilo i na dijelu društvenog sektora (zadružne ekonomije). Zaostajanje na privatnom sektoru nije izazvalo sniženje priroda radi toga, što je cjelokupna proizvodnja na tom sektoru na jednom nižem nivou. Naprotiv, izostajanje primjene ili polovično provođenje intenzivnih agromjera na društvenom sektoru, gdje je proizvodnja usmjerena na postizanje priroda od 45-60 q/ha izazvalo je sniženje priroda a ponegdje i gubitke u proizvodnji.

To su, po mojem mišljenju, glavni razlozi za opadanje priroda na društvenom sektoru i čim ti razlozi otpadnu neće biti objektivnih prepreka za podizanje priroda na viši nivo tj. na nivo između 45-60 q/ha.